

МАКРО- Й МІКРОСИСТЕМНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ВИНИКНЕННЯ КОРУПЦІЇ ТА МЕХАНІЗМ УЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОСТУПКІВ

Викладено узагальнення щодо адміністративно-правової оцінки сутності корупції, її тенденцій, що є характерними для сучасного етапу процесів право- та державотворення, розглянуто питання значення оптимізації публічно-правового апарату як методу запобігання та протидії корупції. З метою чіткого та послідовного відображення факторів, що зумовлюють появу та розвиток корупції у соціально-правовій організації нашої держави, здійснено їх функціональне розмежування за критеріями, ustalеними у біхевіористській концепції дослідження девіаційних процесів. Увесь спектр детермінант виникнення корупції розмежовується на причини та умови, які групофікуються в межах макро- та мікросистемної компонент.

Ключові слова: корупція, прояви, запобігання, протидія, адміністративно-правовий аспект, профілактика.

Постановка проблеми. Тривала історіографія феномена корупції, на прояви котрого можемо натрапити практично у всіх наявних документальних пам'ятках процесів державотворення від античного до сучасного періоду, засвідчує значну складність організації процесу ефективної нейтралізації активності окресленого явища. Оскільки визначальною запорукою ефективності у процедурі протидії певному соціальному феномену є детальний аналіз особливостей факторів генезису останнього, апіорі розкриття адміністративно-правового механізму запобігання і протидії корупції, слід детально дослідити детермінанти корупціалізації публічного апарату.

Стан дослідження. Корупція належить до тих соціальних явищ, які постійно перебувають у центрі уваги вчених, мислителів, політиків, суспільних діячів. Осмисленню змісту і сутності корупції, її джерел і детермінантів, проблем моделювання корупції як соціально-економічного і політичного явища значну увагу приділяють такі зарубіжні вчені: Л. Гевелінг, С. Хантінгтон, С. Роуз-Аккерман, Г. Бекер, А. Шлейфер, Р. Вішні, П. Чендер, Л. Уайльд, М. Бек, Г. Сатаров, В. Комісаров, Г. Борзенков, А. Долгова, А. Абадієв та ін.

Поширення корупції в Україні призвело до поступового зростання інтересу українських учених до наукового осмислення корупції. Поглибленому дослідженню цього феномена присвячені роботи Є. Невмержицького (аналіз корупції як соціально-політичного явища),

Р. Тучака, С. Рогульського (адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією), М. Михальченка (політико-філософський аналіз корупції), М. Мельника (механізм корумпованих відносин), А. Бови (громадська думка про корупцію), М. Левіна (корупція як об'єкт математичного моделювання) та ін. Але, незважаючи на те, що проблема корупції має неабияке суспільне звучання, нині у правовій науці їй досі відсутній консолідований підхід до розкриття не лише змісту, але й розуміння поняття та диференціації групи детермінант виникнення корупції.

Метою статті є аналіз макро- і мікросистемних детермінант виникнення корупції.

Виклад основних положень. З метою чіткого та послідовного відображення факторів, що зумовлюють появу та розвиток корупції у соціально-правовій організації нашої держави, слід здійснити їх функціональне розмежування за критеріями, ustalеними у біхевіористській концепції дослідження девіаційних процесів. Загалом увесь спектр детермінант виникнення корупції розмежується на причини та умови, які, своєю чергою, групофікуються в межах макро- та мікросистемної компонент. Причина – елемент системи детермінант виникнення певного явища, якому властива ендогенна (внутрішня) локалізація. У контексті дослідження корупції та факторів її виникнення, сутність причини зводиться до низки девіацій та соціально-психічних деформацій індивіда чи соціальної групи, що забезпечують готовність до вчинення правопорушення. Натомість умова – фактор об'єктивного середовища, який забезпечує можливість формування заборон до виникнення чи інтенсифікації певного прояву (система сприятливих факторів екзогенного типу).

Макросистемні детермінанти – фактори виникнення корупції, що існують на рівні загальносоціальних інститутів (економіка, політика, соціальне середовище, культурна сфера тощо) та спричиняються певними відхиленнями у функціонуванні останніх. Мікросистемні детермінанти – в основному причини корупціалізації публічного апарату, що проявляються на індивідуальному чи вузькогруповому рівнях, іманентним змістом котрих є відхилення у мотиваційних, а відтак і діяльнісних компонентах.

Дослідження корупції неможливе без комплексного розгляду причин цього феномена. Оскільки причини, як зазначалось, мають ендогенний (суб'єктивний) характер, до них слід віднести ті фактори виникнення корупції, які зароджуються у психіці індивіда внаслідок дисаісфакції власним соціальним, економічним чи правовим становищем у суспільстві та проявляються у поведінці останнього у формі

правопорушень. Найбільш повно причинна сфера детермінант корупції відображена у контексті психолого-правового дослідження такого феномена, як професійна деформація. Щодо причин девіаційних тенденцій у формі корупції слушною є позиція професора В. І. Добренькова: «Корупція починається там, де дії службовця, що повинні бути спрямовані на виконання функцій держави в інтересах служби, замінюються діями для одержання особистої вигоди» [1, с. 322]. Тому причиною інституціоналізації корупції слід визнати зміни у психомотиваційній сфері діяльності службових чи порівнюваних до них осіб, унаслідок якої пріоритет службових інтересів у професійній діяльності заміщується індивідуальними інтересами особи, а професійна діяльність у сфері управління сприймається виключно як інструмент до задоволення власних корисливих інтересів.

Однак слід також погодитись із позицією М. В. Корнієнка, який зазначає, що «причинний рівень усталення корупційних процесів у сучасному суспільстві не обмежується індивідуальним рівнем» [2, с. 7].

На думку вченого, до причин корупції слід також віднести такі феномени, як «перехідна інституційна аномія» та фактор «професійно-психологічної мімікрії».

Останнім із основних причинних факторів корупції виступає явище професійно-психологічної мімікрії – комплекс процесів трансформації свідомості та поведінки індивіда, зумовлений інтеграцією у професійне середовище та акцепцією усталених традицій, які у ньому існують. Адаптація індивіда проявляється у запозиченні емпіричного потенціалу службового середовища не лише у сфері здійснення легітимних процедур управлінського характеру, але й у контексті інтеграції в методику протиправної (зокрема корупційної) експлуатації влади та пов'язаних із нею можливостей. Інколи простежується примусове залучення індивіда у корупційні взаємодії задля формування так званої «кругової поруки» (кожен із службовців апарату, прагнучи ухилитись від відповідальності за вчинені ним правопорушення, не розголошує зловживання колег).

Істотного значення у сфері причинної детермінації корупції набуває психологічна дисаісфакція службової особи такими атрибутами її посади, як рівень матеріального забезпечення та рівень соціальної значущості здійснюваної службової діяльності. Невдоволення станом названих показників формує у службової особи стійке бажання щодо вступу у корупційні зв'язки задля компенсації благ, які, на її думку, недоодержуються нею у контексті легітимного алгоритму службової діяльності.

Подекуди, як зазначає Я. Ю. Кондратьєв, «службова особа намагається сформувати ілюзію правомірності процесів одержання матеріальних благ за здійснення службової діяльності, інтерпретуючи їх як «обдаровування» чи «подяки» від споживачів адміністративних послуг» [3, с. 5]. Такі дії, на думку автора, є передумовою глибинної інтеграції стереотипу припустимості корупційної моделі у психіку, а відтак і службу практику службової особи. Таким чином, заміщуючи моральний імператив меркантильними інтересами, корупціонер руйнує останній превентивний фактор на шляху до систематичного хабарництва.

Щодо комплексу умов, які детермінують виникнення епісоціального феномена корупції, то останній відображає увесь комплекс економічних, політичних, культурних та інших соціальних процесів, притаманних сучасному суспільству. «Корупція – це термометр суспільства» [4, с. 234], оскільки її рівень перебуває у зворотній залежності від рівня ефективності діяльності державних, самоврядних та інших соціальних інститутів.

Слід зазначити, що нині у правовій доктрині відсутня єдина позиція щодо відображення континууму елементів, які утворюють сутність умов корупції у сучасному суспільстві. Однак, послуговуючись концепцією організації соціального середовища, запропонованою Е. Дюркгеймом, можемо виділити такі умови корупціалізації соціального середовища:

а) незбалансованість інститутів соціального забезпечення службових осіб унаслідок порушення механізму реалізації соціальної політики. У країнах розвинутої демократії показники рівня соціального забезпечення службових осіб держави збалансовуються із середніми показниками прибутків працівників приватного сектора економіки у аналогічних сферах спеціалізації. В Україні, як і в більшості країн колишнього соціалістичного табору, традиційною є мінімізація бюджетних асигнувань на забезпечення цієї категорії видатків. Описана ситуація зумовлює необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування діяльності службових осіб, які, згідно із законодавством України, не можуть суміщати службову діяльність з іншою оплачуваною діяльністю. Джерелом таких акцесорних прибутків у більшості випадків і виступає корупція. Так, професор П. А. Кабанов у спеціалізованому дослідженні корупції зазначає: «В країні, в якій відсутній дієвий та збалансований механізм оплати праці, що у розвинутих країнах вибудовувався десятиліттями, люди просто переходять на альтернативний офіційному алгоритм перерозподілу благ – приватно-правовий» [5, с. 123]. У разі незадовільного фінансового забезпечення

службової діяльності держава не залишає носіям владних повноважень іншого вибору, як окрім вдаватись до одержання недокументованих платежів, які з часом набувають характеру систематичності.

Простежуємо, що фундаментального антикорупційного ефекту лише через підвищення міри заходів правової репресії за вчинення корупційних деліктів досягнути неможливо, оскільки позитивна динаміка у цій сфері простежується тільки у разі комплексної та послідовної модернізації соціальних інститутів, зокрема механізму матеріально-фінансового забезпечення інституту державної служби;

б) дефекти національного законодавства: колізії, аномії, прогалини. Колізійність нормативної регламентації суспільних відносин полягає у порушенні правила преюдиційності у контексті нормотворчої чи підзаконної правозастосовної діяльності, внаслідок чого аналогічний правовий інститут набуває суперечливого відображення у положеннях різних нормативних актів. Вирішення питання колізійності правових норм не повинно становити значної складності у разі усталеності чіткої ієрархічності законодавства та його побудови на засадах низхідної субординації. Однак практика вітчизняної правової дійсності засвідчує можливість нівеляції цієї правової моделі, внаслідок чого відбувається застосування нормативних актів, які містять приписи, що десонують із вищими правовими інститутами та набувають виключно інституційної актуальності (виступають засобом норморегуляції суспільних відносин виключно в функціональному ареалі конкретної ланки публічно-правового механізму). Практична зручність очевидного порушення засад правореалізації пов'язується з можливістю включення у зміст підзаконних актів положень, що уможливають корупційні зловживання службових осіб, а відтак є джерелом неправомірної вигоди.

Щодо явища правової аномії, то слушною є думка М. І. Мельника: «Відсутність спеціалізованих правових приписів, або ж виключно декларативний характер останніх призводить до необхідності евентуального вирішення правової ситуації службовою особою на основі відчуття правової доцільності, а це і є визначальним фактором для сприяння зловживанням» [6, с. 55–56]. Слід деталізувати цю тезу тим, що явище аномії правової системи стосується не лише фактичної відсутності нормативних актів у певній сфері суспільних відносин, але й простежується у разі фактів порушення нормотворчого процесу у формі непослідовності чи неповноти нормативної регламентації певного правового інституту. Так, зокрема, відсутність у чинному антикорупційному законодавстві вичерпного переліку складів корупційних правопорушень засвідчує анемічність окресленої ланки законодавства,

детермінуючи ускладнення та зменшуючи ефективність заходів запобігання та протидії цьому феномену.

Прогалини у праві – елемент низки дефектів правової системи, проявом котрого виступає відсутність регламентації процедурної частини алгоритму застосування положень чинного законодавства, що зумовлює необхідність застосування одного з механізмів правового заміщення: «аналогії закону» чи «аналогії права». Як зазначає Ю. П. Битяк, «аналогія закону виникає у правовій дійсності у випадку відсутності спеціальних правових приписів щодо того чи іншого підвиду суспільних відносин, які відтак регламентуються за шаблоном нормативного акта, положеннями якого регулюються відносини, схожі за правовим змістом. У разі відсутності такого нормативного акта прогалини у праві усуваються на основі застосування загальних принципів права, що у правозастосовній діяльності йменується аналогією права» [7, с. 84].

Усі з названих форм прояву недосконалості нормативно-правового регулювання суспільних відносин сприяють порушенням режиму законності, даючи можливість уповноваженим суб'єктам правозастосовної діяльності реалізовувати функції управління всупереч інтересам держави, суспільства та служби, підривають авторитет держави та створюють сприятливе середовище для виникнення та інституціоналізації феномена корупції у суспільно-правовій практиці нашого суспільства;

в) недоліки в організації державного апарату управління. Ефективність здійснення державної влади визначається такими індикаторами, як функціональність (чітка диференціація повноважень організаційно-розпорядчого та адміністративно-господарського характеру між ланками управління), транспарентність (прозорість управлінських процедур, унаслідок якої чітко простежується відповідальний суб'єкт здійснення функцій держави, а відтак підвищується ефективність контролю за його діяльністю), соціальна спрямованість (зрозумілість методики організації та здійснення управління, мінімізація бюрократизму, пріоритезація інтересів суспільства та індивіда у ієрархії цілей державної політики). Зниження рівня хоча б одного з наведених показників засвідчує існування недоліків наявної системи адміністрування. Відсутність можливості налаштування дієвої форми взаємодії публічного апарату та соціального середовища зумовлює необхідність у пошуку альтернативних методів такої кооперації, які зазвичай мають нелегітимний характер. Складність і незрозумілість методики функціонування публічних інституцій, значна тривалість управлінських процедур, відсутність чітких процедурних положень у чинному

законодавстві – фактори, які сприяють використанню корупційних практик і формують стереотип комерційності службової діяльності;

г) низька ефективність контрольно-наглядової функції в системі державної влади. «Девіантні процеси у суспільстві породжуються в основному не соціальними, а саме політичними чинниками. Нездатність держави до оптимізації контролю за діяльністю її органів відображається на результативності діяльності останніх. Додержання закону об'єктивно не може ґрунтуватись виключно на індивідуальній свідомості та добропорядності соціальних суб'єктів – це завдання правоохоронних та контрольних органів» [8, с. 157]. Складно не погодитись у цьому твердженні з Я. І. Гілінським, оскільки наявна практика контролю за додержанням законності в Україні засвідчує тотальну номінальність останньої. Інститут контролю, що покликаний протидіяти порушенню закону, зводиться до інструменту неправомірного заробітку окремих посадових осіб, що схоже не на діяльність державного інституту, а на функціонування узаконеного рекету;

г) деякі дослідники, зокрема В. Асеєв, Б. Волженікін, Д. Медведєв, вважають умовами корупції фактор морально-психологічної схильності до корупційної моделі поведінки. Так, В. І. Добренєков та Н. Р. Ісправнікова відзначають: «Корупція, через багатовікові традиції, сприймається не як делікт чи злочин, а як усталена норма поведінки. Інколи «традиція» давати хабарі настільки притаманна людині, що вона не може навіть уявити вирішення певної проблеми без додаткової «подяки». Корупція – одна з визначальних проблем національного менталітету, формування котрої відбувається ще у дитячому віці» [9, с. 98]. Науковці дедалі більше уваги приділяють дослідженню проблеми саме ментальної адиктності феномена корупції. Зокрема, професор К. Є. Ігошев відзначає: «...схильність до вчинення такої категорії правопорушень, як корупційні, вирізняється на підставі національно-психічного критерію. В окремих національних групах, зокрема в представників Далекого Сходу, феномен корупції є невід'ємним атрибутом налаштування ділових зв'язків, а обдаровування потенційного контрагента сприймається як данина традиціям» [10, с. 103].

На думку автора, попри те, що ментальна компонента і присутня у контексті диференціації рівня потенційної корупційної активності, її значення не слід абсолютизувати, оскільки це призведе до констатації приналежності корупції людській сутності та зумовить парадоксальність антикорупційних заходів. Феномен відмінності рівнів схильності до корупційної поведінки повинен відображатись виключно у контексті формування методики запобігання і протидії корупції

в окремих країнах, однак на загальнонауковому рівні його існування як ключового фактору інтерпретації умовної детермінації корупції видається неприпустимим;

д) істотна складність виявлення та системного моніторингу корупційних правопорушень зумовлена латентністю цієї категорії деліктів. Обумовленість латентності корупційних правопорушень зводиться до низки властивостей, що характеризують феномен корупції. Оскільки, як зазначалось, корупція – адаптивне явище, ефективність антикорупційних заходів перебуває у нерозривному взаємозв'язку з динамічністю методики антикорупційної діяльності, стереотипність практик у межах котрої нейтралізує їх фактичну результативність. Корупція як підвид інтелектуальної деліквенції, видозмінюючись, оминає усталені в правоохоронній системі засоби індикації її проявів, тому зменшення загальної кількості задокументованих фактів корупції не завжди свідчить про пониження рівня корупції як явища.

Інтегративність корупції зумовлює необхідність розробки спеціалізованих стратегій щодо запобігання і протидії її проявам у відмінних за змістом сферах соціального середовища, чим пояснюється необхідність детального вивчення її особливостей у кожному з соціальних інститутів, а відтак і підвищує складність діяльності антикорупційних систем.

Систематизація причинно-умовних факторів виникнення корупції в Україні має не лише науково-дослідне, але й практично-прикладне значення. Лише шляхом комплексного пізнання генезису певного девіативного феномена можна здійснити комплекс заходів щодо нейтралізації його проявів і презентувати подальшу експансію форм останнього. Однак організація процесу резистентності досліджуваному епісоціальному явищу претендує на ефективність лише у разі функціональної синхронізації загальнодержавних і локальних антикорупційних програм. Із цією метою слід визначити, які фактори корупції повинні виступати об'єктами макро- та мікросоціального (локального) впливу.

Нині спеціалізовані наукові дослідження феномена корупції не містять чіткої відповіді на запитання, як гармонійно поєднати загальнодержавну та локальну підсистеми антикорупційних заходів у сфері нейтралізації детермінант існування корупції. На нашу думку, до загальнодержавного (макросистемного) рівня впливу слід відносити усі фактори, корекція котрих можлива лише шляхом прийняття спеціалізованих нормативних актів у контексті законодавчої функції парламенту. Отже, умовні детермінанти корупції повинні бути враховані у розробці та впровадженні корективів у наявну загальнодержавну

систему запобігання корупції. Причинні детермінанти корупціалізації публічного сектора, враховуючи індивідуальний та інституційний характер останніх, повинні зазнавати корекції на рівні локальних програм і заходів запобігання корупції, які матимуть переважно виховний та загальнопревентивний характер. Дифузія наведених антикорупційних підсистем відбувається лише щодо фактора стереотипізації форми корупційного біхевіоризму у соціальній психіці, або ж у «соціальному архетипі», який визначається Р. К. Мертоном як «сукупність історично усталених в соціальній практиці норм та принципів, на підставі котрих відбувається оцінка поведінки як прийнятної чи девіаційної» [11, с. 82].

Належна кооперація названих підсистем у цій площині має викликати «відчуття соціальної нетерпимості явища корупції та деактуалізувати практику її застосування» [3, с. 4].

Таким чином, наведені аргументи розвіюють усталену ілюзію щодо виключної прерогативи держави у сфері запобігання корупції, демонструючи необхідність взаємодії централізованих і локально-самоврядних інститутів у цій сфері. Втім, слід відзначити, що протидія явищу корупції практично нездійсненна без чіткого розуміння методики формування та реалізації корупційного умислу, які об'єднуються автором в інститут механізму корупційного правопорушення.

«Правопорушення – комплекс суб'єктивних та об'єктивних елементів, які містять ознаки проступку, передбачених приписами галузевого законодавства про юридичну відповідальність» [12, с. 47], відтак дослідження змісту механізму корупційного правопорушення – процес послідовного вивчення складів деліктів, що наділені ознаками корупційності та послідовності протиправних діянь, пов'язаних з їхньою реалізацією.

Суб'єктний склад корупційних правопорушень охоплює дві категорії учасників:

– корупціонер – особа, яка наділена повноваженнями у сфері здійснення функцій держави (службова особа органу державної влади чи місцевого самоврядування), а також особи, які здійснюють професійну діяльність із надання публічних послуг, які використовують надані їм повноваження чи пов'язані з ними можливості з метою одержання неправомірної вигоди;

– коруптер – кореспондуюча сторона корупційної взаємодії, яка у більшості випадків ініціює корупційний зв'язок і спрямована на задоволення власних чи вузькогрупових інтересів, унаслідок протиправного використання функцій корупціонера, шляхом підкупу, або ж екстортивного впливу на нього.

Деякі автори, зокрема А. О. Яфонкін, до суб'єктів корупційного правопорушення відносить категорію «посередників, інформаторів та інших допоміжних учасників корупційного правопорушення, які виконують функції щодо організації його вчинення» [13, с. 41]. На нашу думку, ця позиція є слушною лише частково: оскільки «допоміжні» суб'єкти сприяють учиненню корупційного правопорушення, їхня діяльність не повинна залишатись осторонь у контексті правозастосовних заходів, які вживаються згідно із чинним законодавством про запобігання і протидію корупції, однак, згідно з положеннями ст. 26 Кримінального кодексу України (далі – КК України), дії вказаних осіб потрапляють під категорію співучасті, а кваліфікація вчиненого ними повинна здійснюватися з посиланням на відповідну частину ст. 27 КК України, яка встановлює відповідну форму співучасті (співвиконавець, організатор, підбурювач, пособник). Тому причин для розширення спектру суб'єктів корупційних правопорушень, на нашу думку, немає.

Суб'єктивна сторона корупційних правопорушень характеризується виключно прямим умислом і корисливою мотивацією (з боку корупціонера).

Щодо характеристики об'єкта корупційних правопорушень, то актуальною є позиція, висловлена В. Д. Лаптеаку: «Корупція – це процес протиправної поведінки, в якій беруть участь офіційні особи, які займають посади в усіх гілках влади, комерційних і кооперативних структурах і торгують наданими їм повноваженнями за різні винагороди, послуги, блага тощо, яка розкладає державні та недержавні структури, установи, управлінський апарат, перетворюючи їх у служницю злочинного світу, внаслідок чого корупція стала соціальною патологією» [14, с. 28].

Таким чином, всупереч усталеному розумінню об'єкта корупційних правопорушень як виключно об'єкта суспільних відносин, що визначають правові засади здійснення службової діяльності, очевидно, що корупція порушує практично усі сфери суспільних відносин, у межах яких існують її прояви. Лише друга (посторганізаційна) ланка корупційних правопорушень становить зміст інституту, а відтак і підвиду проступків у сфері державної служби та діяльності з надання публічних послуг. Первинна (організаційна) компонента корупційних правопорушень відображається залежно від типу корупційно-ініціюючих діянь, що вчиняються коруптером, у межах категорії правопорушень у сфері службової діяльності (транзактивна модель), або ж у площині правопорушень проти життя, здоров'я, честі і гідності чи у сфері проступків проти власності (екстортивна модель корупційної взаємодії).

Найціннішою з позиції інформативності є синхронна характеристика таких елементів об'єктивної сторони корупційних правопорушень, як діяння учасників корупційної взаємодії та способи їх учинення.

Як зазначалось, систему корупційних правопорушень слід розмежовувати на дві групи: корупційно-ініціюючі (комплекс правопорушень з ознаками корупції, які спрямовані на схилення контрагента потенційної корупційної взаємодії) та посторганізаційні (комплекс діянь корупціонера щодо протиправного використання наданих йому повноважень чи пов'язаних з ними можливостей) правопорушення. Першу категорію правопорушень корупційного характеру, на нашу думку, слід диференціювати на дві підгрупи:

– трансактивні правопорушення, суть яких полягає у медіаційному (договірному) налаштуванні корупційного зв'язку на засадах взаємовигідності діянь учасників: корупціонер одержує майнову вигоду у формі протиправної вигоди, коруптер – набуває можливості впливу на дії службовця у зв'язку з лояльністю останнього;

– екстортивні правопорушення. У сучасній правовій науці цей феномен, на нашу думку, абсолютно безпідставно не набув належного відображення. У контексті окресленої моделі ініціації корупційного зв'язку коруптер учиняє протиправні дії у формі фізичного чи психічного примусу з метою схилити корупціонера до протиправного використання наданих йому повноважень чи пов'язаних із ними можливостей.

Висновки. Отже, у дослідженні проблематики детермінації корупційних правопорушень і механізму їх учинення можемо зробити висновок про те, що визначальним недоліком сучасного стану вітчизняної антикорупційної методики є відсутність належного наукового підґрунтя останньої, що істотно знижує її ефективність, надаючи корупційному феноменові нового поштовху у розвитку його проявів і динаміки. Наявна проблема потребує негайного вирішення, інструментарієм чого повинна виступати доктрина адміністративного права як комплексна галузева форма відображення управління – визначальної сутнісної компоненти діяльності публічного апарату держави та суспільства.

1. Добренъков В. И. Социальная антропология / В. И. Добренъков, А. И. Кравченко. – М.: Инфра-М, 2008. – 688 с.

2. Корнієнко М. В. Проблеми боротьби з корупцією та шляхи їх розв'язання / М. В. Корнієнко // Науковий вісник НАВС України. Ч. 2. – 2003. – № 1. – С. 3–13.

3. Кондратьев Я. Ю. Стратегия і тактика боротьби з організованою злочинністю та корупцією / Я. Ю. Кондратьев, Б. В. Романюк, В. О. Глушков // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): науковий вісник НАВС України. – 2000. – № 2. – С. 3–11.

4. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М. І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

5. Кабанов П. А. Политическая коррупция в России: понятие*, сущность, причины, предупреждение: монография / П. А. Кабанов. – Нижнекамск: Нижнекамский филиал МГЭИ, 2004. – 174 с.

6. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії / М. І. Мельник. – К.: Атіка, 2001. – 304 с.

7. Битяк Ю. П. Административное право Украины. (Общая часть): учеб. пособие / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй. – Х.: Одисей, 1999. – 223 с.

8. Гишинский Я. И. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений». – 2-е изд., испр. и доп. / Я. И. Гишинский. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2007. – 528 с.

9. Добренков В. И. Коррупция. Современные подходы к исследованию / В. И. Добренков, Н. Р. Исправникова. – М.: Академический Проект; Альма-Матер, 2009. – 208 с.

10. Игошев К. Е. Социальные аспекты предупреждения правонарушений / К. Е. Игошев, И. В. Шмаров. – М.: Юрид. лит., 1980. – 250 с.

11. Мертон Р. К. Социальная теория и социальная структура / Роберт Кинг Мертон. – М.: АСТ; Хранитель, 2006. – 873 с.

12. Яфонкін А. О. Теоретичні засади юридичної відповідальності державних службовців / А. О. Яфонкін // Малий і середній бізнес. – 2008. – № 3–4. – С. 44–51.

13. Яфонкін А. О. Поняття, ознаки та склад корупційного адміністративного правопорушення / А. О. Яфонкін // Юридична Україна. – 2009. – № 3. – С. 41–45.

14. Лаптеакру В. Д. Уголовно-правовые меры борьбы с коррупцией / В. Д. Лаптеакру; АН Республики Молдова, Ин-т философии, социологии и права; ред. Е. Г. Мартыничик. – Кишинэу, 1999. – 70 с.

Кисиль З. Р. Макро- и микросистемные детерминанты возникновения коррупции и механизм совершения коррупционных проступков

Изложены обобщения по административно-правовой оценке сущности коррупции, ее тенденциям, характерным для современного этапа процессов становления государства, рассмотрены вопросы значения оптимизации публично-правового аппарата как метода предотвращения и противодействия коррупции.

С целью четкого и последовательного отображения факторов, обуславливающих появление и развитие коррупции в социально-правовой организации нашего государства, осуществлено их функциональное разграничение

по критериям, принятым в поведенческой концепции исследования девиационных процессов. Весь спектр детерминант возникновения коррупции разграничивается на причины и условия, которые группируются в пределах макро- и микросистемных компонентов.

Ключевые слова: коррупция, проявления, предотвращение, противодействие, административно-правовой аспект, профилактика.

Kisil Z. R. Microsystems and Microsystems Determinants of Corruption and Misconduct Mechanism of Corruption

General conclusions about administrative and legal assessment of the nature of corruption, its trends that are specific for the current stage of legal and state forming processes are expounded; the issues of the significance of public and legal system optimization as a method of preventing and combating corruption are considered. In order to display clearly and consistently factors that determine the appearance and development of corruption in socio-legal organization of our country, their functional differentiation is accomplished on the criteria established by biheviourist concept of deviation processes studies. In general, the full range of determinants of corruption occurrence is differentiated between causes and conditions.

Systematization of cause and contingent factors of corruption occurrence in Ukraine is not only of scientific and research, but also of practical and applied value. Only through the comprehensive knowledge of the genesis of a certain deviative phenomenon it is possible to carry out a set of measures to neutralize its display and present its further expansion. However, the organization of resistance process of the studied epysocial phenomenon claims to be effective only in case of functional synchronization of national and local anti-corruption programs. For this purpose it is necessary to identify what factors of corruption should act as objects of macro and micro-social (local) impact.

Currently specialized research of the corruption phenomenon does not contain a clear answer to the question: how to combine harmoniously national and local subsystems of anti-corruption measures in the sphere of neutralization of determinants of corruption phenomenon existence. It is proved that the national (macrosystem) level of impact should include all the factors, the correction of which is possible only through the adoption of specialized regulations in the context of the legislative function of Parliament.

Thus, conventional determinants of corruption should be considered in the development and implementation of adjustments to the existing national system of corruption prevention. Causal determinants of the public sector corruption, taking into account its individual and institutional nature, should be subjected to the correction on the level of local programs and measures of corruption prevention, that will mainly have educational and general preventive nature. Diffusion of the suggested anticorruption subsystems concerns only the factor of stereotyping of the form of corruption biheviourism in the social psyche, or in « the social archetypes».

Key words: corruption, display, prevention, combating, administrative and legal aspect, prevention.

Стаття надійшла 4 грудня 2015 р.